

Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji *Nadmiar pracy, brak pracy, prekaryzacja pracy*

W ostatnich latach w socjologii polskiej i światowej obserwowana jest intensyfikacja dyskusji nad zmianą zakresu znaczeniowego ludzkiej pracy w związku z ekspansją elastycznych i niestandardowych form zatrudnienia, takich jak: umowy cywilnoprawne, praca w niepełnym wymiarze godzin czy samozatrudnienie. Mowa jest w tym kontekście o prekaryzacji pracy przejawiającej się między innymi w destabilizacji zatrudnienia oraz związanej z nią erozji trwałych tożsamości zawodowych. W kontekście wspomnianych przemian pojawia się wiele nowych pytań badawczych i wyzwań dla socjologii pracy i socjologii gospodarki. W jakim zakresie porządek prawny i instytucjonalny oraz praktyka społeczna nadążają za transformacją rynku pracy, których efektem jest rozwój „sprekaryzowanych”, czyli niepewnych z punktu widzenia pracownika, miejsc pracy? Czy i w jakim zakresie związane ze standardowym zatrudnieniem prawa obywatelskie, socjalne i pracownicze obejmują również prace sprekaryzowane oraz nieodpłatne, wykonywane poza rynkiem pracy, między innymi w formie wolontariatu, bezpłatnych praktyk czy pracy domowej? Jak wreszcie sami pracownicy radzą sobie w sytuacji rosnącej niepewności i destabilizacji ich sytuacji na rynku pracy?

Powyższa lista zagadnień to tylko niektóre z kwestii poruszanych w czasie ogólnopolskiej, interdyscyplinarnej konferencji naukowej *Nadmiar pracy, brak pracy, prekaryzacja pracy*. Społeczne konsekwencje przemian zatrudnienia w XXI wieku, która odbyła się 25 października 2013 roku w Muzeum Współczesnym Wrocław. Organizatorami wydarzenia były Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Akademia Młodych Uczonych i Artystów przy Wrocławskim Centrum Akademickim, Muzeum Współczesne Wrocław, Wydział Ceramiki i Szkła Akademii Sztuk Pięknych im. E. Gepperta, Koło Inicjatyw Społecznych Studentów Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Sekcja Socjologii Pracy i oddział wrocławski Polskiego Towarzystwa Socjologicznego. Konferencja, wpisana w cykl organizowanych przez wrocławską Akademię Młodych Uczonych i Artystów spotkań *Nadmiar i brak*, zgromadziła niemal 50 osób reprezentujących 18 organizacji i instytucji, w tym krajowe ośrodki akademickie, związki zawodowe oraz organizacje i instytucje kultury. Warto podkreślić aktywne zaangażowanie w konferencję ze strony studentów z Koła Inicjatyw Społecznych Studentów UWr, którzy nie tylko pomagali w sprawach organizacyjnych, lecz także współorganizowali poprzedzające konferencję seminarium *Komu potrzebny jest prekariat?* 5 czerwca 2013 roku w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Konferencja została podzielona na dwa bloki tematyczne: teoretyczny oraz empiryczny, w ramach których przedstawiono 14 referatów. Konferencję otworzyli Adam Mrozwicki (organizator z ramienia Instytutu Socjologii UWr i Sekcji Socjologii Pracy PTS),

Bartłomiej Skowron (reprezentant Akademii Młodych Uczonych i Artystów) oraz Bartłomiej Lis (kurator programu naukowego Muzeum Współczesnego Wrocław). Teoretyczny blok spotkania rozpoczął referat Pawła Prüfera (PWSZ w Gorzowie Wielkopolskim) na temat etycznego i społecznego znaczenia pracy, między innymi w kontekście prac Richarda Sennetta i społecznej nauki Kościoła katolickiego. Następnie Krystian Szadkowski („Praktyka Teoretyczna”, Instytut Filozofii UAM w Poznaniu) oraz Jarosław Urbański (Ogólnopolski Związek Zawodowy Inicjatywa Pracownicza) rozwinęli historyczną perspektywę na procesy prekaryzacji zatrudnienia, spoglądając na nie przez pryzmat analizy czasu pracy (J. Urbański) oraz procesów mobilizacji politycznej związanej z cyklami rozwoju systemu kapitalistycznego (K. Szadkowski). Sporą dyskusję wywołał referat Piotra Antoniewicza (Instytut Socjologii UW), przybliżający pojęcie prac „bezsensownych” (bullshit jobs) autorstwa Davida Graebera. Nie mniej emocji wzbudził referat Dominiki Winogrodzkiej (Instytut Socjologii UJ), która poddała pod dyskusję strategie samopomocowe młodych pracowników-studentów wykonujących nieodpłatne staże studenckie. Kolejne trzy wystąpienia poświęcone zostały krytycznej analizie środków zaradczych wobec procesów prekaryzacji pracy z zakresu ekonomii społecznej (Roland Zarzycki, Instytut Filozofii UW), propozycji dochodu podstawowego i gwarancji zatrudnienia (Maciej Szlinder, „Praktyka Teoretyczna”, Instytut Filozofii UAM w Poznaniu) oraz działań pomocowych ze strony państwa opiekuńczego (Piotr Teisseyre, Instytut Socjologii UW). Na zakończenie Anna Hildebrandt (Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową) zaproponowała spojrzenie na przemiany zatrudnienia z perspektywy rozwijania zróżnicowanych zdolności pracowników.

Drugą część konferencji rozpoczęło wystąpienie zespołu badawczego reprezentującego Instytut Wolnej Kultury (Witold Kienć, Małgorzata Maciejewska, Marcin Marszałek, Tomasz Skoczylas i Justyna Gorgoń), którego przedstawiciele zaprezentowali wyniki swoich badań nad niestabilną i nisko płatną pracą i wolontariatem przy festiwalach kulturalnych. Agata Łukasiewicz (Katedra Socjologii Collegium Civitas PAN i Interaktywny Instytut Badań Rynkowych) w swoim wystąpieniu zajęła się relacją między procesami prekaryzacji pracy i wypaleniem zawodowym. Problemy alienacji pracy pisarzy w Polsce, wyrażającej się w procesach utraty kontroli nad procesem pracy w kontekście ich ukształtowanych rynkowo relacji z wydawnictwami, analizowała Alicja Pałęcka (Fundacja Ha!art). Burzliwą debatę wywołał referat Bartłomieja Skowrona (UWr oraz Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie) na temat instytucjonalnych i społecznych uwarunkowań konkursów na stanowiska naukowe w polskiej rzeczywistości akademickiej. Dylematy poszukującego pracy absolwenta, pozbawionego efektywnego wsparcia instytucji rynku pracy, zaprezentował Kamil Ulik, autor bloga Magister szuka pracy. Na zakończenie konferencji Agata Krasowska, Mateusz Karolak i Adam Mrozowicki omówili wyniki prowadzonych przez siebie badań jakościowych nad pracownikami zatrudnionymi w ramach elastycznych form zatrudnienia we wrocławskich usługach, wskazując na problemy skutecznej reprezentacji ich interesów przez tradycyjne związki zawodowe.

Różnorodność zaprezentowanych w czasie konferencji ujęć teoretycznych i badań nad przemianami w sferze pracy potwierdziła, że problematyka ta stanowić może pomost i wspólne pole zainteresowania przedstawicieli różnych dyscyplin w obrębie nauk społecznych i humanistycznych. Jest tak zwłaszcza w warunkach coraz wyraźniej zaznaczającego się niedoboru standardowego, bezpiecznego, regularnego zatrudnienia i nadmiaru

elastycznej, niestandardowej, a często nieodpłatnej pracy. Znaczny udział młodych naukowców w konferencji, a także aktywna partycypacja studentów i absolwentów zdaje się potwierdzać, że tematyka przemian zatrudnienia będzie również w przyszłości istotnym tematem interdyscyplinarnych, zorientowanych teoretycznie i praktycznie, spotkań i projektów naukowych.

Kolejnym wydarzeniem związanym z dyskutowanymi w trakcie konferencji przemianami w sferze pracy będzie międzynarodowa konferencja naukowa *Społeczne granice pracy. Przemiany w sferze pracy w XXI-wiecznym kapitalizmie* (<http://www.socialboundariesofwork.pl/>) zaplanowana na 14–15 listopada 2014 roku w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Wydarzenie to stanowić ma zarazem przyczynek do ożywienia działalności Sekcji Socjologii Pracy Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, której długoletnie tradycje kontynuować chce wybrany we wrześniu 2013 roku w Szczecinie nowy zarząd Sekcji złożony z reprezentantów oddziałów PTS wrocławskiego (Adam Mrozowski), zielonogórskiego (Joanna Róg-Ilnicka), gdańskiego (Elżbieta Kolasińska), szczecińskiego (Zbigniew Galor) oraz warszawskiego (Slawiana Holc).

Adam Mrozowski

Ogólnopolska konferencja naukowa *Cywilizacje w perspektywie socjologicznej. Stan i kierunki badań nad cywilizacjami współczesnego świata* — sprawozdanie

12–13 grudnia 2013 roku odbyła się już trzecia konferencja *Cywilizacje w perspektywie socjologicznej*. Tym razem przedmiotem refleksji był *Stan i kierunki badań nad cywilizacjami współczesnego świata*. Konferencja została zorganizowana przez Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego i Polskie Towarzystwo Socjologiczne — Oddział Wrocławski. Referaty wygłosiło 37 uczestników z wielu ośrodków naukowych: Warszawy, Łodzi, Poznania, Katowic, Krakowa, Torunia, Lublina, Gdańska, Wrocławia.

Konferencję otworzyła dr Marcelina Zuber, zastępca Dyrektora ds. Kontaktów zagranicznych w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz przewodniczący komitetu organizacyjnego konferencji prof. dr hab. Zdzisław Zagórski. Pierwszy panel otworzył prof. dr hab. Krzysztof Wielecki (UKSW) wystąpieniem *Współczesne wyzwania cywilizacyjne w świetle wybranych teorii socjologicznych*. Zauważył on, że nie można uprawiać socjologii makrostruktur w czasie globalizacji nie zauważając, że strukturyzują się podmioty na megapozioście. Stwierdził także, że nie sposób zrozumieć kryzysów (rodziny, tożsamości etc.) bez uwzględnienia procesów długiego trwania. Z kolei prof. dr hab. Andrzej Boczkowski (UŁ) zwrócił uwagę, że zamiast pojęcia „kryzys” wolałby używać zwrotu „działanie dezintegrujące”. Jego wystąpienie *Cywilizacja i ideologia* dotyczyło ideologii związanych ze zmianami cywilizacyjnymi. Zaproponował wprowadzenie pojęcia „formy cywilizacyjnej”, którego przykładem mogą być I, II, III, IV Rzeczpospolita, strategia lisbońska czy system boloński. Formy cywilizacyjne ułatwiałyby analizę tego, co dzieje się wewnątrz cywilizacji. Szczególne znaczenie dla form cywilizacyjnych mają ideologie edukacyjne, które mogą je spajać lub wpływać na nie destrukcyjnie. Prof. dr hab. Tadeusz Marczak (UWr) w referacie *Naród jako fenomen cywilizacji zachodniej* przytoczył słowa Feliksa Konecznego, że „Azja nie zna narodu”, oraz dostrzegł, że „nacja” jest tworem euro-